

Sammendrag av dr.gradsavhandlinger

Helle Wessel Andersson

Psykologisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

Cognitive abilities and behavioral adjustment in Scandinavian children: The combined influence of child characteristics and family environment

(Kognitiv og atferdsmessig utvikling hos skandinaviske barn: Betydningen av egenskaper ved barnet og familiemiljøet)

Avhandling for graden dr.polit, 2001.

Spørsmålet om hvorfor barn utvikler seg som de gjør, og hvilke faktorer som er av betydning for individuelle forskjeller står sentralt i utviklingspsykologien. Moderne teorier legger vekt på at barns utvikling bestemmes av samspillet mellom barnets medfødte egenskaper og barnets miljø. De betydningsfulle individuelle egenskapene ved barn vil i denne sammenheng være de som påvirker ulike omsorgsmiljø slik at de blir kvalitativt forskjellig for barns utvikling.

Det sentrale tema i avhandlingen er hvordan medfødte karakteristika ved barn, som biologisk risiko, temperament og kjønn, og karakteristika ved familiemiljø virker sammen i barns utvikling.

Avhandlingen er basert på et skandinavisk prosjekt som har omfattet 550 tilfeldig utvalgte barn og 331 barn født med lav fødselsvekt i forhold til svangerskapets varighet (small-for-gestational age, SGA). Studien bygger på opplysninger om barnas utvikling fra 7 måneder til 5 år, og på fyldige opplysninger om barnas familiemiljø.

Resultatene viser kombinerte effekter av biologisk risiko og miljømessig risiko på utviklingsutfall. Resultatet kan tyde på at den kognitive utviklingen er mer utsatt hos SGA barn, sammenlignet med barn med normal fødselsvekt, når stimulering er mangelfull.

Resultatene viser interaksjoner mellom spesifikke temperamentstrekk og sosial og biologisk risiko for utviklingsutfall ved 5 år. Spesifikke temperamentstrekk i spedbarnsalder, som utholdenhet/aktivitet ("persistent") synes å ha en beskyttende effekt på den kognitive utviklingen hos barn i sosial risiko. Barn i biologisk risiko som skårer lavt på temperamentstrekket sosialitet, viser imidlertid betydelig flere atferdsproblemer ved 5 års alder enn lite sosiale barn som ikke er i biologisk risiko. Lav sosialitet synes derfor å være en egenskap som gjør et barn i biologisk risiko mere sårbart.

Analyser av betydningen av barnets kjønn i samspillet med omgivelsene for det kognitive utviklingsutfallet ved 5 års alder tyder på at føreskolebarn lever i en kjønnsdifferensiert sosial kontekst. Relasjonene mellom far og sønn synes å være særlig betydningsfulle for den kognitive utviklingen ved dette alderstrinnet. Resultatet kan tolkes dels som et resultat av at

far retter mye oppmerksomhet mot sønn, dels som et resultat av gutters særlige behov ved 5 års alder for å identifisere seg med far. Det faktum at gutter og jenter har ulik modningsrate og ulikt atferdsmønster, som påkaller ulik oppmerksomhet fra omsorgspersoner, kan også ha medvirket til de kjønns spesifikke resultatene.

Det konkluderes med at barns utvikling bestemmes av samspillet mellom individuelle egenskaper ved barn og karakteristika ved barnets miljø. For å forstå individuelle forskjeller i utviklingsmessig utfall hos barn er det viktig at å ta hensyn til barns individuelle egenskaper, - og hvordan barnet kan bidra til sin egen utvikling i kraft av disse. Resultater fra dette doktorgradsarbeidet viser at biologisk risikostatus, spesifikke temperamentstrekk og kjønn er betydningsfulle individuelle egenskaper i så måte.

Sidsel Germeten

Lärarhögskolan, Stockholms Universitet

Grenser for undervisning? Frihet og kontroll i 6-åringenes klasserom

Avhandling for graden fil.dr., 2002

I kjølvannet av utdanningsreformen i grunnskolen (Reform 97) med ny læreplan og skolestart for 6-åringer, presenterer avhandlingen en undersøkelse om hvordan lærerne organiserer, planlegger og velger innhold og arbeidsmåter for 6-åringene. Det har vært sentralt i undersøkelsen å finne ut om lærerne fortsatt knytter begrepet *undervisning* til det arbeidet som gjøres i 6-åringenes klasserom. Tradisjonelt har det å undervise vært tatt for gitt som del av skolens virksomhet. Med 6-åringene i skolen ble en ny pedagogikk formulert for grunnskolens første klasstrinn med et innhold som skulle bygge på tradisjonene fra både barnehagen og skolen.

Avhandlingen presenterer først en diskursanalyse av utsagn i en spørreskjemaundersøkelse der 88 lærere, både allmennlærere og førskolelærere, definerer hva undervisning i 1. klasse kan være. Videre analyseres observasjoner, intervjuetekst og lokale læreplaner fra fem 1.-klasser ut fra et perspektiv med fokus på bruk av *maktteknologier* (Michel Foucault). For lærerne som arbeider i 1. klasse er begrepet undervisning for smalt til å knyttes til det arbeidet de gjør i 6-åringenes klasserom.

I den siste delen av avhandlingen presenteres en diskusjon om hvilke *diskurser* om undervisning som finnes i 1. klasse, og hvilket syn på barnet, kunnskapen, skolen og opplæringen som kommer til uttrykk gjennom det innsamlede materialet.

Malene Karlsson

Lärarhögskolan, Stockholms Universitet

Perspektiv på familjedaghem

Avhandling for graden fil.dr., 2002

Denna avhandling diskuterar familjedaghem utifrån ett europeiskt och historiskt perspektiv, och utifrån dagbarnvårdarnas och barnens situation. Familjedaghem är en viktig form av barnomsorg i de flesta industriländer och har varit en del av den svenska förskoleverksamheten i mer än 50 år. Avhandlingen bygger på flera delstudier: en kartläggning av 16 europeiska länders familjedaghemverksamhet, en genomgång av svenska offentliga utredningar som berör familjedaghem, en loggboksstudie som beskriver 20

dagbarns vardag samt en intervjustudie med sex barn som varit i familjedaghem. Syftet med avhandlingen är att vidga kunskapen om denna typ av barnomsorg och att undersöka komplexiteten i verksamheten.

Den internationella studien leder till en diskussion av familjedaghem i ett ekologiskt perspektiv och särskilt hur olika politiska ideologier ser denna barnomsorgsform. Det historiska perspektivet öppnar för en diskussion av hur kvinnors arbete har betraktats under 1900-talet och visar hur två olika uppfattningar har kämpat om att bli accepterade. Dagbarnvårdarperspektivet reser frågan om hur deras arbete och kunskap ska uppfattas och diskussionen om barn i familjedaghem leder till problemet om pedagogik i denna verksamhetsform.

Vid en analys av empirin framträder en rad paradoxer i den svenska familjedaghemspolitiken. Dessa paradoxer rymmer alla ett motsatsförhållanden mellan de statliga/kommunala intentionerna och den verklighet verksamheten bedrivs i. Sammantagna visar de att familjedaghem är en kontroversiell barnomsorgsform som inte riktigt passar in i gängse strukturer och föreställningar. Anledningarna till detta analyseras med hjälp av teorier om spänningen mellan den privata och den offentliga sfären, om professionalisering och om synen på barn.

Avhandlingen pekar på vikten av att diskutera frågan om reglering av familjedaghem, om hur och var dagbarnvårdarna har tillfällen att kommunicera sin kunskap och om möjligheten för föräldrar att påverka vilken typ av barnomsorg deras barn ska ha.

Den europeiska studien genomfördes på uppdrag av Europeiska Kommissionens Nätverk för barnomsorg, och barnintervjuerna på uppdrag av Svenska Kommunalarbetareförbundet.

Handledare för avhandlingen har varit professor i pedagogik Sven Hartman.